

Svibanjski lokalni izbori: mnogo staroga, malo novog

Višeslav Raos

Promotri li se raspored sredina u kojima vlast ima HDZ, s jedne, te SDP, HNS i IDS, s druge strane, uočljivo je da su i lokalni izbori potvrdili podjelu na "crvenu" i "crnu" – bilo bi možda prikladnije reći "plavu" – Hrvatsku koju su već detektirala istraživanja društvenih i političkih rascjepa na parlamentarnim i predsjedničkim izborima

Uloga lokalnih izbora

Premda se lokalni izbori, pogotovo u vrlo centraliziranim zemljama kao što je Hrvatska, smatraju izborima nižeg ranga koji su biračima manje privlačni (Kasapović, 2004:63-64), izbori u općinama, gradovima i županijama imaju nekoliko vrlo važnih funkcija. Oni služe kao svojevrsni *mid-term election* na kojima stranke koje tvore vladinu većinu provjeravaju svoju popularnost među biračima. Na njima stranke mogu eksperimentirati bilo tako da se okušaju u koalicijama s drugim strankama, bilo da primijene nove strategije u izbornoj kampanji. Lokalni izbori služe i za nagrađivanje i kažnjavanje članova stranke. Stranačka ih vodstva koriste kako bi disciplinirala neposlušne članove ili promovirala nove "stranačke zvijezde" od kojih očekuju uspjeh na budućim nacionalnim izborima. Ta funkcija lokalnih izbora postaje posebice očitom uzme li se u obzir da gotovo sve hrvatske stranke još pribjegavaju praksama raspuštanja lokalnih ogranaka stranke s vrha, kao i nametanja kandidata za lokalne funkcije sukladno željama i interesima vodstva stranke.

Gomilanje funkcija

Svibanjski lokalni izbori iznova su potvrdili jedno obilježje hrvatskoga političkog i stranačkog sustava koje smatram posve promašenim. Riječ je o istodobnom obavljanju nekoliko političkih funkcija. Premda u Hrvatskoj postoji zakonska zabrana obnašanja niza javnih funkcija za predsjednika države, članove vlade i saborske zastupnike, nije zabranjen istodobni saborski i

Tablica 1. Dinamika izlaznosti na lokalnim izborima 2001-2013.

Županija	2001.	2005.	2009.	2013.	Prosjek	Promjena
Zagrebačka	46,76	40,02	45,80	45,14	44,43	-1,62
Krapinsko-zagorska	46,12	42,94	52,66	51,12	48,21	5,00
Sisačko-moslavačka	48,52	41,81	44,41	47,51	45,56	-1,01
Karlovačka	51,51	41,81	46,26	46,16	46,44	-5,35
Varaždinska	49,31	51,78	57,69	48,62	51,85	-0,69
Koprivničko-križevačka	47,10	45,55	53,11	46,37	48,03	-0,73
Bjelovarsko-bilogorska	50,33	41,81	44,04	47,46	45,91	-2,87
Primorsko-goranska	42,67	37,33	44,07	41,40	41,37	-1,27
Ličko-senjska	49,62	45,13	50,54	52,89	48,43	3,27
Virovitičko-podravski	47,12	42,33	50,54	50,33	47,58	3,21
Požeško-slavonska	55,47	43,65	49,91	52,85	49,68	-2,62
Brodsko-posavska	46,75	40,33	47,81	46,80	45,42	0,05
Zadarska	45,03	40,79	44,76	46,95	44,38	1,92
Osječko-baranjska	50,75	43,75	49,20	49,59	48,32	-1,16
Šibensko-kninska	49,38	39,85	46,76	49,97	46,49	0,59
Vukovarsko-srijemski	45,05	39,51	43,20	51,58	42,59	6,53
Splitsko-dalmatinska	52,54	38,64	49,29	49,82	47,57	-2,72
Istarska	50,96	42,39	49,63	45,33	47,08	-5,63
Dubrovačko-neretvanska	54,20	51,78	55,41	56,73	53,80	2,53
Međimurska	43,22	41,90	50,16	45,04	45,08	1,82
Grad Zagreb	39,79	35,94	41,69	44,17	39,14	4,38
Prosjek	48,20	42,34	48,43	47,35		
Minimum	39,79	35,94	41,69	41,40		
Maksimum	55,47	51,78	57,69	51,12		

Izvor: Državno izborno povjerenstvo; izračun autora.

lokalni mandat. Zabrana istodobnog obavljanja dužnosti župana i saborskog zastupnika, odnosno ministra na početku kratkotrajnoga ministarskog mandata Zlatka Komadine bila je povod da se donese *lex specialis* kojim je omogućeno da dožupani preuzmu mjesto župana ako potonji budu izabrani za saborske zastupnike ili postanu ministri. I nakon prošlih lokalnih izbora brojni saborski

obavlja zastupničku i gradonačelničku ili načelničku funkciju jedna je osoba na državnoj razini dio zakonodavne vlasti, dok na lokalnoj razini obnaša izvršnu vlast. To potencijalno otvara prostor za sukob interesa, a stvara i podlogu da zastupnik neopravdano utječe na usmjeravanje državnih sredstava u matičnu jedinicu lokalne samouprave (*pork-barrelling*). Naposlijetku, gomilanjem funkcija dovodi se u pitanje kvalitetno obnašanje mandata, budući da će jedna razina vlasti nužno "patiti" zbog vremenskih ograničenja koja onemogućuju pojedincu da istodobno kvalitetno obavlja obje dužnosti. Najistaknutiji je primjer gomilanja mandata (*cumul des mandats*) Francuska, ali se u posljednje vrijeme i u njoj pokušavaju zakonski suziti mogućnosti za istodobno obavljanje nekoliko izbornih političkih funkcija.¹

Izlaznost

Nakon izrazito loše izlaznosti na prvim izborima za hrvatske zastupnike u Europskom parlamentu, koja je uvelike posljedica strukturnih značajki europskih izbora te se uklapa u općeeuropske trendove (usp. Čepo, 2013; Širinić, 2013), domaći su mediji, a i poneki komentatori i analitičari, najavljujivali vrlo nisku izbornu participaciju i na svibanjskim lokalnim izborima. Iako u Hrvatskoj postoji dugotrajan trend smanjenja izlaznosti koji se ne razlikuje

Uvođenje izravnog izbora župana, gradonačelnika i načelnika općina pozitivno je utjecalo na izlaznost u svim županijama, ali se rast izlaznosti smanjio na proteklim lokalnim izborima

zastupnici ponovno su postali načelnici općina i gradonačelnici. Još je i prihvatljivo da jedna osoba bude i saborski zastupnik i vijećnik u gradskome ili općinskom vijeću, ali ako istodobno

Tablica 2. Županijska izvršna vlast: usporedba 2009. i 2013.

Županija	Župan/županica, gradonačelnik Zagreba	
	2009.	2013.
Zagrebačka	Stjepan Kožić (HSS)	Stjepan Kožić (HSS)
Krapinsko-zagorska	Siniša Hajdaš Dončić (SDP) ³	Željko Kolar (SDP)
Sisačko-moslavačka	Marina Lovrić Merzel (SDP)	Marina Lovrić Merzel (SDP)
Karlovačka	Ivan Vučić (HDZ)	Ivan Vučić (HDZ)
Varaždinska	Predrag Štromar (HNS)	Predrag Štromar (HNS)
Koprivničko-križevačka	Darko Koren (HSS)	Darko Koren (HSS)
Bjelovarsko-bilogorska	Miroslav Čačija (HSS)	Damir Bajš (HDSS)
Primorsko-goranska	Zlatko Komadina (SDP) ⁴	Zlatko Komadina (SDP)
Ličko-senjska	Milan Jurković (HDZ)	Milan Kolić (HDZ)
Virovitičko-podravska	Tomislav Tolušić (HDZ)	Tomislav Tolušić (HDZ)
Požeško-slavonska	Marijan Aladrović (HDZ)	Alojz Tomašević (HDZ)
Brodsko-posavska	Danijel Marušić (HDZ)	Danijel Marušić (HDZ)
Zadarska	Stipe Zrilić (HDZ)	Stipe Zrilić (HDZ)
Osječko-baranjska	Vladimir Šišljagić (HDSSB)	Vladimir Šišljagić (HDSSB)
Šibensko-kninska	Goran Pauk (HDZ)	Goran Pauk (HDZ)
Vukovarsko-srijemska	Božo Galić (HDZ)	Božo Galić (HDZ)
Splitsko-dalmatinska	Ante Sanader (HDZ)	Zlatko Ževrnja (HDZ)
Istarska	Ivan Jakovčić (IDS)	Valter Flego (IDS)
Dubrovačko-neretvanska	Nikola Dobroslavić (HDZ)	Nikola Dobroslavić (HDZ)
Međimurska	Ivan Perhoč (SDP)	Matija Posavec (HNS)
Grad Zagreb	Milan Bandić (SDP)	Milan Bandić (neovisni)

Izvor: Državno izborno povjerenstvo; izračun autora.

uvelike od razine participacije u drugim mladim europskim demokracijama (Čular, 2013:9-10), pomnije promatranje pokazuje kako se u većini županija u proteklom desetljeću sudjelovanje na izborima za županijsku, gradsku i općinsku vlast nije bitno mijenjalo. Pritom se mora uzeti u obzir stanje biračkih popisa, odnosno činjenica da je Ministarstvo uprave temeljitije ažuriralo popis birača tek pred ovogodišnje europske i lokalne izbore, te se niža izlaznost na prethodnim izborima makar djelomice može pripisati i "prenapuhanim" biračkim popisima.² Budući da Državno izborno povjerenstvo (DIP) nije objavilo podatke o ukupnoj izlaznosti na lokalne izbore 2009. na razini cijele države, nego samo izlaznost mjerenu u 11 i 16 sati, dakle za vrijeme trajanja glasanja, za potrebe ove analize uzio sam podatke o izlaznosti na četiri protekla ciklusa izbora po županijama. Podaci se odnose na izlaznost na izborima za županijske skupštine i Skupštinu Grada Zagreba. Osim prosjeka za svaku županiju od 2001. do 2013. izračunati su i prosjeci za svake izbore, uz naznačen raspon, odnosno maksimalne i minimalne vrijednosti. Izračunata je i neto promjena izlaznosti po županijama, odnosno razlika u izbornoj participaciji između 2001. i 2013. izražena kao rast odnosno pad postotka birača koji su izašli na izbore.

Kako se vidi iz tablice 1, uvođenje izravnog izbora župana, gradonačelnika i načelnika općina pozitivno je utjecalo na izla-

znost u svim županijama, ali se rast izlaznosti smanjio na proteklom lokalnim izborima. U cijelome promatranom razdoblju minimalnu izlaznost bilježio je glavni grad, ali je izlaznost na ovogodišnjim izborima u Primorsko-goranskoj županiji bila još niža nego u Zagrebu. Izrazito slaba izlaznost u Zagrebu i Primorsko-goranskoj županiji može se djelomice objasniti činjenicom da u sredinama u kojima postoji kontinuitet vlasti nije bilo velikih izgleda da se vlasti smijene te su birači bili slabije motivirani da izađu na birališta. No u drugim županijama u kojima također postoji snažan kontinuitet vlasti, ali drukčijega političkog predznaka, zabilježen je rast, a ne pad izlaznosti. Nasuprot Primorsko-goranskoj županiji i Zagrebu, u HDZ-ovim utvrdama u Ličko-senjskoj i Virovitičko-podravskoj županiji sudjelovanje na izborima poraslo je od 2001. do 2013. više od tri posto. Drugim riječima, korijene više ili niže izborne participacije treba tražiti u dubljim razlozima, poput regionalnih kulturnih posebnosti i udjela urbanog stanovništva, koje je obično slabije discipliniran dio biračkog tijela, u pojedinim županijama.

Županijska vlast bez bitnih promjena

Tablica 2. pokazuje kako su u gotovo svim županijama stranke uspjele zadržati vlast. U nekim županijama, poput

Tablica 3. Izvršna vlast u većim gradovima: usporedba 2009. i 2013.

Grad	Broj birača 2013.	Gradonačelnik/gradonačelnica	
		2009.	2013.
Zagreb	682.204	Milan Bandić (SDP)	Milan Bandić (neovisni)
Split	152.290	Željko Kerum (HGS)	Ivo Baldasar (SDP)
Rijeka	112.979	Vojko Obersnel (SDP)	Vojko Obersnel (SDP)
Osijek	93.450	Krešimir Bubalo (HDSSB)	Ivica Vrkić (nestranački)
Zadar	65.424	Zvonimir Vrančić (HDZ)	Božidar Kalmeta (HDZ)
Velika Gorica	54.291	Dražen Barišić (HDZ)	Dražen Barišić (HDZ)
Slavonski Brod	53.780	Mirko Duspara (HSP)	Mirko Duspara (neovisni)
Pula	51.001	Boris Miletić (IDS)	Boris Miletić (IDS)
Karlovac	49.909	Damir Jelić (HDZ)	Damir Jelić (HDZ)
Sisak	41.644	Dinko Pintarić (HDZ)	Kristina Ikić Baniček (SDP)
Šibenik	41.215	Ante Županović (SDP)	Željko Burić (HDZ)
Varaždin	39.114	Goran Habuš (HNS) ²	Goran Habuš (HNS)
Dubrovnik	37.940	Andro Vlahušić (HNS)	Andro Vlahušić (HNS)
Kaštela	33.730	Josip Berket (neovisni)	Ivan Udovičić (HDZ)
Bjelovar	33.503	Antun Korušec (HSLs)	Antun Korušec (ABB)
Samobor	32.042	Krešo Beljak (HSS)	Krešo Beljak (HSS)
Vinkovci	29.438	Mladen Karlić (HDZ)	Mladen Karlić (HDZ)
Vukovar	27.777	Željko Sabo (SDP)	Željko Sabo (SDP)
Koprivnica	26.065	Zvonimir Mršić (SDP)	Vesna Želježnjak (SDP)
Đakovo	23.467	Zoran Vinković (SDP)	Zoran Vinković (HDSSB)
Čakovec	23.228	Branko Šalamon (SDP)	Stjepan Kovač (SDP)
Petrinja	23.039	Željko Nenadić (HDZ)	Darinko Dumbović (HNS)
Požega	22.307	Zdravko Ronko (SDP)	Vedran Neferović (HDZ)
Zaprešić	21.571	Željko Turk (HDZ)	Željko Turk (HDZ)
Sinj	20.309	Ivica Glavan (neovisni)	Ivica Glavan (neovisni)
Kutina	19.588	Davor Žmegač (HSLs)	Andrija Rudić (SDP)
Solin	19.153	Blaženko Boban (HDZ)	Blaženko Boban (HDZ)
Virovitica	18.410	Ivica Kirin (HDZ)	Ivica Kirin (HDZ)
Križevci	17.264	Branko Hrg (HSS)	Branko Hrg (HSS)
Poreč	16.000	Edi Štifanić (IDS)	Edi Štifanić (IDS)
Knin	15.715	Josipa Rimac (HDZ)	Josipa Rimac (HDZ)
Dugo Selo	15.395	Vlado Kruhac (HSS)	Stipo Velić (HDZ)
Sveta Nedelja	15.264	Drago Prahin (HDZ)	Drago Prahin (HDZ)

Izvor: Državno izborno povjerenstvo, izračun autora.

Istarske, uspješno je provedena smjena generacija u županijskoj izvršnoj vlasti u istoj stranci. Nove čelne osobe iz iste stranke dobile su i Ličko-senjska i Požeško-slavonska županija. U Međimurskoj županiji dotadašnji dožupan Matija Posavec (HNS) uspio je pobijediti dotadašnjeg župana Ivana Perhoća (SDP). U Splitsko-dalmatinskoj županiji HDZ je potvrdio svoju dominaciju. U Istri je utrka za mjesto župana izazvala sukobe u vladinoj koaliciji. Za razliku od prethodnih izbornih ciklusa kada je istarski SDP svjesno preuzimao ulogu mlađeg partnera IDS-a, sada su socijaldemokrati izravno osporili dominaciju istarskih regionalista. No nisu to učinili pomoću kandidata

iz vlastitih redova nego potporom upečatljivome istarskom "renegatu" i dugogodišnjem IDS-ovu saborskom zastupniku Damiru Kajinu. Pokazalo se da je stranka jača od njega kao pojedinca. Unatoč relativnoj anonimnosti, IDS je u kratko vrijeme uspio Valtera Flegu iz autsajdera pretvoriti u pobjednika u utrci za župana. Potpora Kajinovoju kandidaturi svakako je naštetila odnosima u vladajućoj koaliciji, ali se SDP-ovo kockanje donekle isplatilo. Premda je prije izbora u koaliciji s IDS-om sudjelovao u županijskoj i gradskoj vlasti u Puli, nakon ovih izbora SDP je povećao broj svojih županijskih i gradskih vijećnika. S druge strane, IDS je uspješno odolio još jednom

izazovu – na izborima 2009. Ladonja Plinija Cuccurina nametnula se kao izazivač – i potvrdio svoju premoć u Istri. U Bjelovarsko-bilogorskoj županiji pokazalo se pak da je pojedinac popularniji među biračima od stranke. Nakon sukoba s novim predsjednikom Hrgom, bivši HSS-ov ministar Damir Bajs napustio je stranku i priključio se Hrvatskoj demokratskoj seljačkoj stranci (HDSS), vrlo maloj stranci nastaloj od stranačkih nezadovoljnika koji su se još 1994. okupili u takozvanu Kašinsku skupinu. U županijskom segmentu izbora treba istaknuti i loš rezultat Hrvatskih laburista. S jedne se strane pokazalo da nije lako izgraditi stranačku infrastrukturu u svim dijelovima zemlje u kratkom vremenu, a s druge se strane potvrdilo da je glas za laburiste prosvjedni glas na nacionalnoj razini, ali da na lokalnoj razini njihovi birači radije glasuju za neku drugu stranku s lijevim predznakom. U malobrojnim županijama u kojima su imali kandidate za župana, laburisti su postigli vrlo slabe rezultate. Ipak, od 19 županija u kojima su se natjecali – nisu se natjecali samo u Ličko-senjskoj županiji – u 12 su ušli u županijske skupštine, ali neće biti važan akter u formiranju skupštinskih većina.

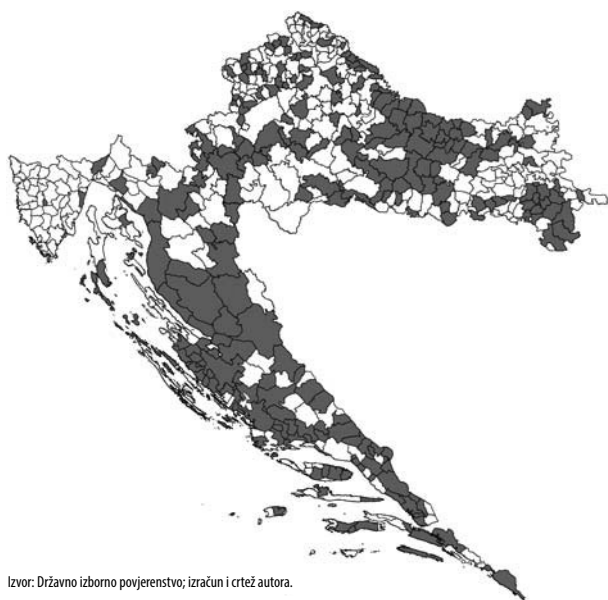
Promjene u gradovima

Kako bismo mogli analizirati uspjeh stranaka u politički i ekonomski značajnim gradovima, u tablicu su uvršteni svi gradovi koji su na izborima 2013. imali više od 15.000 registriranih birača. Kao i u županijama, u mnogim sredinama potvrđeni su kontinuitet i stabilnost stranačkih utvrda. No bilo je nekih iznenađenja i obrata. Ukupni odnos snaga u 33 grada je sljedeći: HDZ ima izvršnu vlast u 13, SDP u sedam, HNS u tri, HSS u dva, a ostale stranke "drže" po jedan grad. Ako se ograničimo samo na najveće gradove koji imaju više od 50.000 birača i najveće proračune, onda SDP i HDZ imaju vlast u po dva grada, dva grada drže neovisni kandidati, jedan nestranački uz potporu HNS-a

i SDP-a te jedan IDS. SDP može proglasiti pobjedu u gradovima zbog boljšeg izbornog rezultata u većim gradovima, dok HDZ može biti zadovoljan zato što ima izvršnu vlast u većem broju gradova. Osim promjene odnosno kontinuiteta vlasti u Zagrebu, Splitu i Osijeku, valja spomenuti još nekoliko važnih promjena. Nakon dugogodišnje HDZ-ove dominacije Siskom,

HDZ je jedina stranka koja ima izvršnu vlast makar u jednoj jedinici lokalne samouprave u svakoj županiji

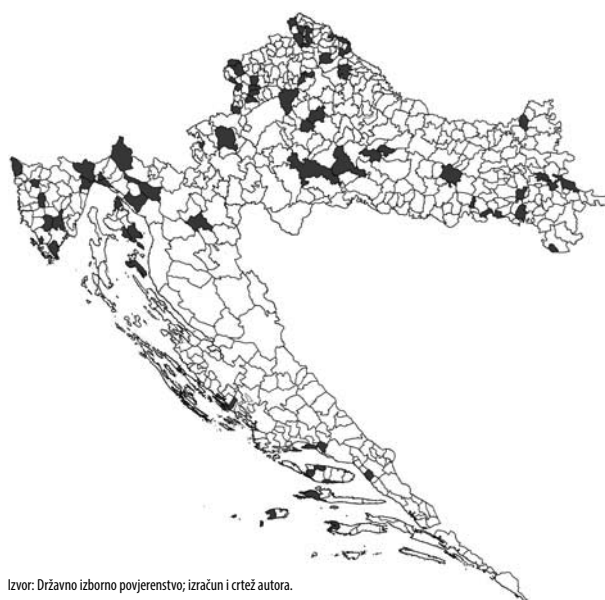
SDP je uspio ovladati i gradom i zadržati vlast u županiji. S druge strane, HDZ se vratio na vlast u Šibeniku, koji inače slovi kao utvrda te stranke, kao i cijela Šibensko-kninska županija. Bivši HSP-ovac Mirko Duspara još je jedan lokalni političar koji je uspio "preživjeti" sukob s vodstvom stranke i njezino napuštanje te je kao neovisan kandidat osvojio još jedan mandat gradonačelnika Slavonskog Broda. I Antun Korušec ponovno je postao bjelovarski gradonačelnik, iako više nije u HSLS-u nego je sa skupinom istomišljenika pokrenuo novu političku platformu – Akciju bjelovarsko-bilogorsku (ABB). Bivši HDZ-ov ministar Božidar Kalmeta potvrdio je dominaciju svoje stranke i vlastitu popularnost u Zadru te spriječio nakane SDP-a da upravo u tom gradu dovede u pitanje HDZ-ovu premoć u Dalmaciji. Dubrovački gradonačelnik Andro Vlahušić (HNS) uspio je osvojiti još jedan mandat unatoč problemima s pravosuđem koji su mu naštetili uoči izborne kampanje. Izbori za vukovarskog gradonačelnika protekli su u znaku sukoba HDZ-a i SDP-a o pitanju uvođenja ćirilčnih natpisa u gradu. HDZ je smatrao da će mobilizacija birača upravo na tom pitanju donijeti pre-vagu njihovu kandidatu Ivanu Penavi. Loše ekonomsko stanje

Izvor: Državno izborno povjerenstvo; izračun i crtež autora.

Zemljovid 1. Gradovi i općine u kojima su HDZ-ovi kandidati osvojili izvršnu vlast

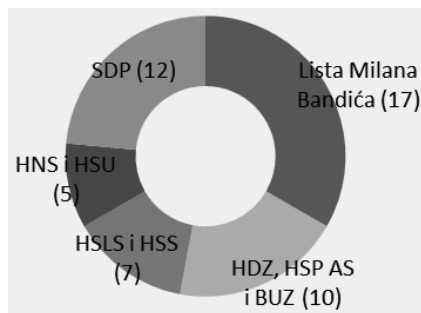
broj 15 - rujna 2013.

Izvor: Državno izborno povjerenstvo; izračun i crtež autora.

Zemljovid 2. Gradovi i općine u kojima su SDP-ovi kandidati osvojili izvršnu vlast

Grafikon 1. Politički sastav Skupštine Grada Zagreba

Izvor: Državno izborno povjerenstvo; izračun i crtež autora.

u Podunavlju nije išlo na ruku aktualnom čelniku grada, ali u drugom krugu, u kojemu je Sabo mogao računati i na potporu SDSS-ovih birača, SDP-ov gradonačelnik uspio je izboriti još jedan mandat.

Milan Bandić u ovogodišnje izbore ponovno je ušao kao veliki favorit te njegovo osvajanje još jednog gradonačelničkog mandata nije veliko iznenađenje. Protiv SDP-ova kandidata Rajka Ostojića snažno je djelovalo nekoliko čimbenika. Prvo, riječ je o kandidatu kojega je stranačka središnjica nametnula mimo odluke gradske organizacije stranke. Drugo, teško mu je bilo uspješno voditi kampanju i istodobno obavljati dužnost ministra. Naposljetku, zagrebačkom SDP-u teško je bilo voditi kampanju protiv nekadašnjega stranačkog kolege Bandića, budući da se suodgovornost za, primjerice, financijske probleme Zagrebačkog holdinga lako mogla pripisati i SDP-u, tako da kritika gradskog poslovanja u očima javnosti nije bila dovoljno vjerodostojna. Od Vladimira Ferdeljija se očekivalo da, poput Josipa Kregara 2009, okupi različite birače koji nisu zadovoljni aktualnom vlašću, ali nije bio dostatno prepoznatljiv i uvjerljiv da privuče više glasova. Premda ima s iskustva u gradskoj politici, HDZ-ova Margareta Mađerić nasukala se na činje-

Grafikon 2. Politički sastav Gradskog vijeća Splita

Izvor: Državno izborno povjerenstvo; izračun i crtež autora.

nicu da velik dio HDZ-ova biračkog tijela u Zagrebu u Bandiću prepoznaje svoga kandidata.

Kao što pokazuje grafikon 1, prava promjena u Zagrebu nastupila je u segmentu izbora za Gradsku skupštinu. SDP je nakon više od deset godina izgubio većinu, budući da su HNS i HSU odlučili formirati zaseban klub vijećnika i podržati Bandića, a isto su učinili i klubovi HSLs-a i HSS-a. Unatoč izrazito lošem rezultatu Mađerićeve, klub HDZ-a, HSP-a Ante Starčević i BUZ-a osvojio je čak deset mandata. U Skupštinu nisu ušli laburisti, ali ni lista Tatjane Holjevac koja se na prethodnim izborima nametala kao stalan i poželjan koalicijski partner koji osigurava gradonačelnikovu većinu.

Izbori za splitskog gradonačelnika bili su krajnje neizvjesni. Željku Kerumu je dulje razdoblje padala popularnost, dok se povećavao broj potencijalnih kandidata za novog gradonačelnika. Kerum je u posljednji tren objavio ponovnu kandidaturu, dok se Ivan Grubišić odlučio kandidirati za župana. SDP-ov Ivo Baldasar i HDZ-ov Vjekoslav Ivanišević su u drugi krug ušli s prilično izjednačenim šansama. No za tijesno prvo SDP-ovo osvajanje vlasti u Splitu presudna je bila priroda kampanje u kojoj je Baldasar pokušavao doprijeti do svih segmenata birač-

Izvor: Državno izborno povjerenstvo; izračun i crtež autora.

Zemljovid 3. Gradovi i općine u kojima su HNS-ovi kandidati osvojili izvršnu vlast

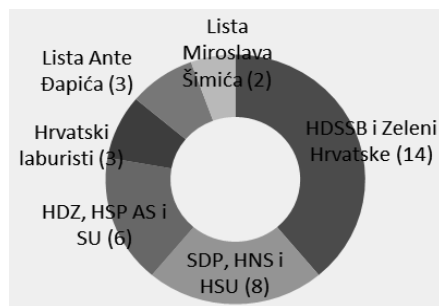
Izvor: Državno izborno povjerenstvo; izračun i crtež autora.

Zemljovid 4. Gradovi i općine u kojima su HSS-ovi kandidati osvojili izvršnu vlast

kog tijela, dok je Ivanišević, u skladu s retorikom i strategijom predsjednika stranke Karamarka, stalno naglašavao okupljanje desnice i veliki izborni sraz desnoga i lijevog političkog tabora. Ispostavilo se da mu je ta vrsta kampanje suzila manevarski prostor i onemogućila privlačenje dodatnih birača potrebnih za pobjedu. U Gradsko vijeće ušli su i novi akteri, poput liste Marijane Puljak, što bi trebalo dinamizirati splitsku političku pozornicu. Nastavljajući se na politiku otvaranja prema što širem broju potencijalnih političkih partnera, Baldasar je većinu u Gradskom vijeću postigao ne samo uz pomoć glasova s lista Ivana Grubišića i Anđelke Visković, nego i uz potporu HGS-a dotadašnjeg gradonačelnika Keruma.

U Osijeku, koji iza sebe ima povijest mnogih previranja i obrata u gradskoj vlasti, uoči izbora počeo je jačati impuls za stvaranje široke koalicije protiv vladajućeg HDSSB-a. Kako nisu uspjeli naći dobre kandidate u vlastitim redovima, osječki SDP i HNS odlučili su podržati nestranačkog kandidata Ivicu Vrkića, osobu bogatoga političkog iskustva koja je svojedobno bila član HDZ-a i HNS-a. Vrkić je u drugom krugu uspio okupiti raznovrsne birače koji su bili nezadovoljni HDSSB-ovu vlašću pod gradonačelnikom Krešimirom Bubalom. Premda je pojedinačno najveća stranka u Gradskom vijeću, HDSSB je izgubio većinu, budući da je koalicija SDP-a, HNS-a i HSU-a stvorila većinu uz pomoć glasova HDZ-a i partnera, dok je presudna bila potpora bivšeg predsjednika HSP-a Ante Đapića. Nakon što je izbačen iz stranke, Đapić je na ovim izborima uspio pokazati da je popularniji od svoje bivše stranke te je suradnjom sa strankama koje podupiru gradonačelnika Vrkića izborio mjesto predsjednika Gradskog vijeća. Opet se potvrdilo da su u osječkoj politici moguće koalicije i međustranački aranžmani koji u drugim dijelovima zemlje, a pogotovo na nacionalnoj razini, nisu vjerojatni.

Grafikon 3. Politički sastav Gradskog vijeća Osijeka

Izvor: Državno izborno povjerenstvo; izračun i crtež autora.

Izborna geografija

Da bi se sagledali ukupni rezultati lokalnih izbora i odnos političkih snaga, korisno je pogledati izborne zemljovidе. Zemljovidи 1-6 prikazuju jedinice lokalne samouprave u kojima su izvršnu vlast osvojili kandidati šest stranaka koje su pojedinačno osvojile vlast u najviše gradova i općina.

Na zemljovidu 1. prikazani su općine i gradovi u kojima je HDZ na vlasti, a koji su rasprostranjeni na području cijele zemlje, ali su najkoncentriraniji u Lici, Dalmaciji i Slavoniji. Posebice se ističe Virovitičko-podravska županija u kojoj je HDZ osvojio vlast u svim gradovima i općinama. Pimjetan je gotovo potpun broj 15 - rujan 2013.

izostanak HDZ-ove vlasti u Istri i najvećem dijelu Sisačko-moslavačke županije. No HDZ je jedina stranka koja ima izvršnu vlast makar u jednoj jedinici lokalne samouprave u svakoj županiji (u Istri je to Sv. Petar u Šumi).

Općine i gradovi u kojima su SDP-ovi kandidati osvojili izvršnu vlast nalaze se uglavnom na sjeveru i zapadu zemlje, što su i inače dijelovi Hrvatske u kojima na svim izbornim razinama bolje prolaze stranke lijevog predznaka. Vlast SDP-a koncentri-

Vlast SDP-a koncentrirana je u gradovima, a samo u nekim krajevima, poput Gorskog kotara i Hrvatskog zagorja, seže i na izrazitije ruralno područje

rana je u gradovima, a samo u nekim krajevima, poput Gorskog kotara i Hrvatskog zagorja, seže i na izrazitije ruralno područje. SDP je izrazito slabo organizacijski prisutan u Lici i Dalmatinskoj zagori, što se i izražava i u izostanku izbornog uspjeha u tim dijelovima zemlje.

Svibanjski izbori – koji su bili svojevrsna konsolidacija izborne snage HNS-a nakon značajnog pada popularnosti zbog negativnog imidža bivšeg prvog potpredsjednika Vlade Radimira Čačića – potvrdili su značajnu koncentraciju izborne potpore narodnjacima u Varaždinskoj i Međimurskoj županiji. Osim Dubrovnika i nekoliko kvarnerskih općina i manjih gradova poput Kraljevice i Paga, HNS je izvan najsjevernijih županija prilično neprimjetan i osuđen je na ulogu mlađeg partnera SDP-u, odnosno IDS-u u Istarskoj županiji.

Osim HNS-a, na svibanjskim izborima oporavila se i Hrvatska seljačka stranka. Kako se vidi na zemljovidu 4, HSS je zadržao snažnu prisutnost u županijama sjeverne i srednje Hrvatske, ali je južno od Kupe gotovo posve "nevidljiv", uz iznimku nekoliko manjih otočnih općina u Zadarskoj županiji.

Premda je velik dio medija stavljao pod upitnik sposobnost IDS-a da ostane uspješan i nakon odlaska Ivana Jakovića s mjesta župana, istarski regionalisti opet su potvrdili svoju dominaciju u Istarskoj županiji, zadržavši vlast u velikoj većini jedinica lokalne samouprave, uključivši ključne gradove Pulu, Poreč i Rovinj.

Promotri li se raspored sredina u kojima vlast ima HDZ, s jedne, te SDP, HNS i IDS, s druge strane, uočljivo je da su i lokalni izbori potvrdili podjelu na "crvenu" i "crnu" – bilo bi možda prikladnije reći "plavu" – Hrvatsku koju su već detektirala istraživanja društvenih i političkih rascjepa na parlamentarnim i predsjedničkim izborima (usp. Grdešić, 2013).

Naposljetku, HDSSB je na izgubio Osijek, ali je proširio svoju prisutnost i vlast na mnogo veći broj općina i gradova nego na izborima 2009. No nije se ostvario plan stranke o jačanju i osvajanju vlasti u dijelovima Slavonije izvan Osječko-baranjske županije. Pogled na zemljovid 6. otkriva da su slavonski regionalisti učvrstili svoju vlast i vidljivost u toj županiji, ali da izvan nje nemaju zapažene rezultate.

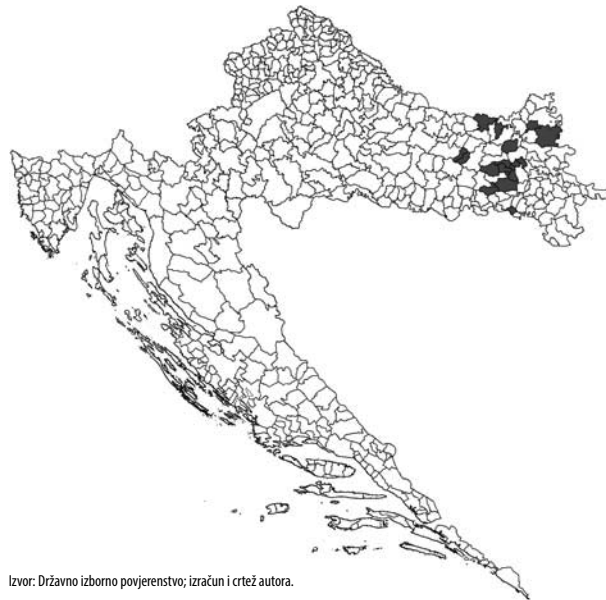
Izvor: Državno izborno povjerenstvo; izračun i crtež autora.

Zemljovid 5. Gradovi i općine u kojima su IDS-ovi kandidati osvojili izvršnu vlast

No i nakon svibanjskih lokalnih izbora ostaje pitanje kako ponovno izgraditi povjerenje građana u izborni proces te zatvoriti jaz između nezainteresiranih birača i političke elite otuđene od interesa i stavova građana.

Bilješke

- 1 V. više na: Francusko Ministarstvo unutarnjih poslova, <http://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-electionsen-France/Lecumul-des-mandats-electoraux> (pristupljeno 28. lipnja 2013).
- 2 Opseg "čišćenja" biračkih popisa v. u tablici Ministarstva uprave na: <http://www.uprava.hr/UserDocsImages/novosti/2013/EU%20izbori/050413-2-Usporedni%20podaci.pdf> (pristupljeno 28. lipnja 2013).
- 3 Nakon što je Siniša Hajdaš Dončić postao ministar u vladi Zorana Milanovića, funkciju županice preuzela je dožupanica Sanja Borovčak (SDP).
- 4 Za vrijeme Komadinina sudjelovanja u vladi Zorana Milanovića, funkciju župana preuzeo je dožupan Vidoje Vujić (SDP).
- 5 Habuš je postao gradonačelnik na prijevremenim izborima nakon što je dotadašnji gradonačelnik Ivan Čehok (HSLŠ, kasnije neovisni) završio u zatvoru.

Izvor: Državno izborno povjerenstvo; izračun i crtež autora.

Zemljovid 6. Gradovi i općine u kojima su HDSSB-ovi kandidati osvojili izvršnu vlast

Literatura

- Čepo, D. (2013). Europski parlament: koga predstavlja, kako radi i treba li ga mijenjati? *Političke analize*. (4) 14:3-9.
- Čular, G. (2013). Političko predstavništvo u Hrvatskoj: predstoji li korjenita promjena stranačkog sustava? *Političke analize*. (4) 13:3-11.
- Grdešić, M. (2013). Prostorna analiza "crvene" i "crne" Hrvatske: eksplorativna studija. *Politička misao*. (50) 1:183-203.
- Kasapović, M. (2004). Lokalno izborna pravo u Hrvatskoj u komparativnoj perspektivi. U: Petak, Z., Kasapović, M., Lalić, D. *Lokalna politika u Hrvatskoj*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
- Kubo, K. (2007). The Radicalisation and Ethnicization of Elections: The 1990 Local Elections and the Ethnic Conflict in Croatia. *Ethnopolitics: Formerly Global Review of Ethnopolitics*. (6) 1:21-41.
- Širinić, D. (2013). Izbori za Europski parlament: amaterska predizborna istraživanja i "iznenađujući" rezultati. *Političke analize*. (4) 14:10-14. ■